

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/348297502>

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH AN OVERVIEW OF KURDISH POLITICAL MOVEMENTS THROUGH HDP

Article · January 2021

CITATIONS

0

READS

179

2 authors, including:

Haluk Yaman
Firat University

9 PUBLICATIONS 1 CITATION

SEE PROFILE

 <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1751>

Citation: Aygen, M. & Yaman, H. (2020). Kürt siyasi hareketine HDP üzerinden bir bakış. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(49), 126-139.

Dr. Öğrt. Üyesi Murat AYGEN

Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Elazığ / TÜRKİYE,
 0000-0003-4021-9675

Arş. Gör. Haluk YAMAN

Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Elazığ / TÜRKİYE,
 0000-0001-6536-9042

KÜRT SİYASİ HAREKETİNE HDP ÜZERİNDEN BİR BAKIŞ

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti sınırlarının Misakı Milli ile belirlenmesinden bu yana ülke sınırları içerisinde farklı etnik, dini ve kültürel özelliklere sahip gruplar bir arada yaşamaktadır. Değişen taleplerle bu gruplar Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinden farklı isteklerde bulunmuşlarsa da Kürtler bu noktada istisna bir yerde durmaktadır. Karşılıklı milliyetçi duyguların körüklendiği “Kürt” olgusu içerisinde Kürtler, kimi zaman isyankâr, bölücü, terör örgütleriyle işbirliği içerisinde bir unsur olarak genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kürtler ise bu tutumun karşısında kendilerini daha çok siyasi önderleri aracılığıyla ifade etmenin, öz yönetim ve özerklik isteklerini dillendirmenin ve temel hak ve hürriyetler bağlamında değişen taleplerin gerçekleşmesi yönünde gayret gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan muhafazakâr bir tutum takınan Kürtler ise demokratik muhafazakâr görüş belirten sağ partilere yakın durmaktan çekinmemiştir. 1990’lı yıllarla birlikte siyasi örgütlenmeler içerisinde farklı bir noktaya taşınan Kürt hareketinin kurduğu partiler bölücü ve ayrıştırıcı siyasetin odağı haline geldikleri gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Her seferinde yeni isimlerle kurulmuş partilerle siyaset arenasında yer alan Kürt siyaseti HDP ile farklı bir yere evrilmiştir.

Türkiye’de 1990’lar ve sonrası Kürt siyasi hareketinin ele alındığı bu çalışmada HDP, farklı bir başlık altında; yapısal, işlevsel, düşünsel ve yasal basamaklar temelinde değerlendirilmiştir. Kürt siyasi hareketi içerisinde HDP’ nin yerini konumlandırabilmek, HDP’ nin Kürt siyasetinin geçmişi ve bugünü ile nasıl bir etkileşim içerisinde olduğunu ve Kürt siyasetinin geleceğinde nerede konumlanabileceğini ifade edebilmek çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kürt Sorunu, Terör Sorunu, Kürt Siyasi Hareketi, HDP, PKK

AN OVERVIEW OF KURDISH POLITICAL MOVEMENTS THROUGH HDP

ABSTRACT

Groups of different ethnic, religious and cultural characteristics have been living together within the borders of the Republic of Turkey ever since the demarcation by the national pact. Although these groups have had different requests from governments of the Republic of Turkey, the Kurdish group is, in this respect, exceptional. Within the "Kurdish" phenomenon, where opposing nationalist sentiments are adulated, Kurdish people have been put to a general evaluation as a group that has, from time to time, collaborated with rebellious, separatist, terrorist organizations. And the Kurdish, against such approach, have stated their efforts towards expressing themselves rather through their political leaders, putting their self-governance and autonomy claims into words, and actualizing their changing requests within the context of fundamental rights and liberties. On the other hand, maintaining a conservative attitude, Kurdish people have abstained from remaining close to right-wing parties expressing democratic conservative views. Parties formed by the Kurdish movement, which got to a different position within the political organizations during the 1990s, were closed by the Constitutional Court due to being the center of separatist and discriminatory politics. Playing a part in the political arena with parties formed every time with a different name, Kurdish politics evolved into a different concept with HDP.

In this work, approaching to the Kurdish political movement during and after the 1990s in Turkey, HDP has been evaluated within a different scope, based on structural, functional, intellectual and legal steps. Purpose of this study is positioning HDP within the Kurdish political movement, expressing the interactive relation of HDP with the past and present of the Kurdish politics and possible position of the Kurdish politics in the future.

Keywords: Kurdish Problem, Terror Problem, Kurdish Political Movement, HDP, PKK

1. GİRİŞ

Kürt sorunu henüz siyasi bir hareket olarak adından söz ettirmeden evvel Osmanlıdan Cumhuriyete miras kalan pek çok konuda olduğu gibi, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafyasında, devlet

için her zaman çözülmeyi bekleyen bir sorun olarak kendisini hissettirmiştir. Kürt sorunu tek boyutlu, sadece kültürel, sosyolojik veya etnik bir sorun olarak değerlendirilemez. Bir bütün halinde ele alınmasının zorunlu olduğu Kürt sorunu, toplumsal bir ayrışmanın temel argümanı olarak da Türkiye Cumhuriyetini ulusal ve uluslararası boyutta ilgilendirmektedir. Çoğu zaman, büyük Kürt nüfusunun yaşadığı bölgelerin gelişmişlik düzeyi gereği ve ekseriyetle hissettikleri dışlanmışlığın etkisiyle, ikinci sınıf vatandaş konumunda sınıflandırıldıklarını söylemleriyle Kürtler özellikle Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) kuruluşu ve silahlı eylemleri sonrasında genel bir söylemde bölücü bir statüde değerlendirilebilmişlerdir. 1990'lar sonrası genişleyen Kürt siyaseti ile birlikte daha fazla söz hakkı isteyen Kürtlerin önde gelen isimlerinin söylem ve davranışları PKK ile Kürtler arasında bir eşleştirmenin yapılmasına kapı aralamıştır. Bu çerçevede gelişen Kürt siyaseti her dönem PKK'nın eylemleri ve Kürt siyasetçilerin söylemleri neticesinde parti kapatmalarla karşı karşıya kalmış ve sağlıklı bir konumda siyaset yapamamıştır. Kürtlerin temsilciliğine soyunanların kurduğu pek çok parti bu bağlamda kapatılırken son olarak faaliyet gösteren Halkların Demokratik Partisi (HDP), yoğun eleştiriler almasına rağmen özellikle AB uyum yasalarının da pozitif yaklaşımlarıyla siyasi hayatını devam ettirmektedir. Kürt Siyasi Hareketi'nin meclisteki son temsilci olan HDP, vizyonunu her geçen gün genişletmek istemiş ve toplumda dışlanmış marjinal gurup, feminist, ateist, v.b.'lerini kapsayıcı bir siyasi çerçeve çizmiştir. Bu çabaları ile etnik bir kimliğin yanı sıra bir kitle partisi olarak belirmek istese de PKK ile olan bağı ve bunun siyaset zemininde inkar edilmemesi HDP'nin bir kitle partisi özelliğine sahip olmasını engellemiştir. Son dönemlerde fazlaca dillendirilen özerklik, öz yönetim talepleri merkezi hükümetler tarafından kabul görmemiş ve çoğu zaman şiddetin kaynağı olarak gösterilmiştir. Öz yönetim isteklerinin ilerleyen aşamalarda yaratabileceği sorunlardan en önemlisi Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter yapısını yok edecek bir “Kürt Devleti” olarak ifade edilirken Kürt siyaseti bu durumu bir özgürlük ve demokratik değer savunusu olarak değerlendirmektedir.

Bu çalışmada Kürt olgusuna bakış, Kürt sorunu mu? Terör Sorunu mu? problematiği ile başlamış, 90'lar sonrası Kürt siyasi hareketine ve kapatılan Kürt siyasetinin partilerine değinilmiş ve HDP'nin yasal ve yapısal özellikleri değerlendirilerek düşünsel temeline yerleştirdiği ideolojisi eleştirel ve yorumsayıcı bir yaklaşım ile ifade edilmiştir. HDP parti tüzüğü incelenerek seçmenin parti için ne anlama geldiği değerlendirilmiştir. Çoğulcu bir bakış açısına sahip olduğu yönetici kadrolarınca belirtilen HDP'nin terörle olan ilişkisi partililerin tutum ve davranışlarına yansırken bu yaklaşım siyasi mecralarda farklı kişi ve kurumsal yapılarca dile getirilmiştir. Partinin % 10 barajını geçerek yaklaşık 6 milyona yakın bir oy alması ise parti, seçmen ve terör ilişkisi üçlemesinde ironik ve ifadesi zor bir durum olarak dikkat çekmektedir.

2. TÜRKİYE'DE 90'LAR SONRASI KÜRT SİYASİ HAREKETİ

Türkiye'de etnik bir sorun olarak tarihsel sürece yayılan “Kürt sorunu”, siyaset zemininin genişlemesi ve siyasi bilincin gelişmesiyle birlikte daha politize olmuş topluluklar şeklinde boyut değiştirmiş, önceleri etnik bir sorun olarak ifade edilirken zamanla etno-politik¹ bir sorun olarak değerlendirilmiştir. Politik sistem içerisinde etnik değerlerin hareketliliğini ifade eden siyasi mobilizasyonda etno- politik savunular için aydınlar, ideoloji ve örgütlenme önemlidir. Kürt siyasetinin ve Kürt aydınlarının örgütlü yapılarının 1990'lar sonrasında sahne almaya başlamaları ile birlikte sorunun çerçevesinin genişlemesi mobilizasyon ile etno- politik ilişkinin bir göstergesidir. Kürtlerin etnik konsolidasyonunun güçlendiği yer ve zamanda etno-politik savunuların ön plana çıkarıldığı da gözlerden kaçmamaktadır. HDP sonrasında ise Kürt sorunu etno-politik kimliğini de kırmış, sosyalist bir bakış açısı altında ezilen ve dışlanmış bütün halklar temelinde yer alan bir olgu olarak yeni bir evreye geçmiştir.

Bu noktada bir sorun olarak “Kürt” olgusunu tanımlayabilmek önemlidir. Sorunun ortaya çıkış merhalelerini tanımlamadan sorunu mantıklı olarak izah etmek güçtür. Sosyolojik, kültürel, ekonomik pek çok değişkenin etkili olduğu bu olguda tarihsel arka plan ayrı bir irdeleme alanını ortaya koymaktadır. Kürt olgusu, yaşanan iç göçlerle birlikte bölgesel olmaktan da çıkmış bir durumdadır. Bu göçler zamanla sayısal olarak ana kentlerde ses getirebilecek kadar bir Kürt nüfusunu var etmiştir. Kimi zaman “Kürt Sorunu” kimi zaman da “Güneydoğu Sorunu” olarak ifade edilen bu olguda geleneksel bakış bunun bir “terör sorunu” olduğunu ifade etmektedir. Öte taraftan Kürtler adına siyaset yapan pek

¹ Coşkun ve Erdoğan (2008:5), Kürt meselesini hali hazırda bir özünde bir etno-politik sorun olarak nitelendirmekte ve bu sorunu Türkiye'deki toplumsal barış ve huzurun önündeki en büyük engel olarak ifade etmektedirler.

çok siyasetçi gibi Altan Tan bu olguyu “ Kürt Sorunu ” olarak tanımlamaktadır. Tan bu olguyu şu şekilde açıklamaktadır: “Kürt sorunu tabi ki vardır ve sorunun doğru, gerçek adı Kürt sorunudur. Yani Güneydoğu sorunu veya terör sorunu olarak yapılan adlandırmalar eksik veya yanlış tanımlamalardır. Sorunun doğru adını koymak lazım: Kürt sorunu. Kürt sorunu, Orta Doğu’da sayıları otuz milyon üzerinde tahmin edilen bir halkın; Kürtlerin, dillerinin kültürlerinin, kimliklerinin yasaklanması ve kendilerini ifade etmelerinin önünün kesilmesi sorunudur.” (2012: 249).

İsminin dahi konmasında safların belirlediği bu olguda öncelikle çözüm için problemi ortaya koymak, problemi tanımlamak gerekmektedir. Kimisi “ Terör Sorunu ” kimisi de “ Kürt Sorunu ” şeklinde bir kavramsallaştırmayla bu olguya açıklık getirmeye çalışırken PKK tarafından gerçekleştirilen terörist eylemler çözüm noktasında içinden çıkılmaz bir ortamı doğurmuştur Bu noktada geleneksel yaklaşım ve Kürt siyasetinin temsilcilerinin öncelikle problemi ortaya koyup, tanımlamayı netleştirmesi gerekmektedir. Ancak farklı ideolojilerin de içerisine dâhil olduğu bu olguda bir araya gelip soruna ortak bir isim bulmak sorunun çözümsüzlüğü noktasındaki temel figürdür. Bu tartışmalar 90’larda devam ettiği gibi bugün de devam etmekte ve ilerleyen yıllarda da devam edecek gibi durmaktadır. Kürtlerin kendilerini Türkiye Cumhuriyeti ulusal sınırları içerisinde eşit vatandaş statüsünde görmedikleri sürece de devam edecektir. Kürt halkının kendilerini ikincil vatandaş konumunda hissetmelerine sebep olan olayları tarihin istenmeyen sayfalarında görmek mümkündür.

Cumhuriyet Dönemi ile birlikte tarih, bir Kürt realitesini yazarken devam eden yıllarda 1960’lar da kötü hadiseleri yazmış, 1990’lar da Kürt nüfusuna, kimi zaman devletin aracı kurumlarıyla kimi zaman aracı kişiler eliyle, kimi zaman da karanlık güçlerce baskı ve şiddetin tanıklığını yapmıştır. 1960 darbesi sonrası Kürtler cunta yönetimi tarafından baskı ve sürgünlerle karşı karşıya kalmıştır. Akkaya (2013:5), bu durumu “Cunta yönetimi başından itibaren Kürtlere karşı sert tavır içerisine girmiştir. Cuntanın ilk uygulamalarından biri 485 Kürt ileri gelenini Sivas’ta bir kampta enterne etmek, ardından da bunların 55’ini Batı illerine sürmek olmuştur.” şeklinde açıklamaktadır. Kaya da (2003: 155) tanınmış Kürt siyasetçilerden Abdulmelik Fırat’ın hayatını anlattığı eserinde Sivas sürgünü yıllarına yer vermiştir. Burada geçen satırlarda “DP iktidarında önemli bir rol oynayan Kürt nüfusunun ağırlıklı olduğu iller darbeden sonra hedef olmuştur. Demokrat Parti bahane edilerek Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve Emniyet’in fişlediği ne kadar Kürt varsa parti gözetmeksizin Sivas’ta kurulan kampta toplatılmıştır. Aylarca işkence görmüşlerdir. Aralarındaki 55 kişi altı ay sonra sürgüne gönderilmiştir.” denmektedir. Bu kişilere Türk siyasi tarihinde “55 Ağa” olarak zaman zaman değinilmektedir. 1990’lar ise Kürtler tarafından hep faili meçhuller ve “Beyaz Torosların” gezdiği yıllar olarak hatırlanmaktadır. Yeni nesillere dilden dile anlatılan “devlet zulmü” onlar için de ayrılıkçı hareketlere destek olacak bir bilinci yaratmıştır. Bu bilinç sonraki süreçlerde Kürtler adına siyaset yürüttüğünü söylemleriyle partiler için bulunmaz bir fırsata dönüşmüştür.

“Kürt” olgusu neden-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde, karmaşık ilişkilerin varlığı sayesinde, devlete yüklenen “bölge genelinde geçmişten bu güne bir sindirme politikası güttüğü” söylemleri ve devletten bölge için sarf edilen “bölücülük ve ayrılıkçı” ifadeleri bir açmazın varlığına işaret etmekte ve sorunun tanımlanmasını güçleştirmektedir. Karmaşık ilişkiler içerisinde, devlet ve bölgenin yönetsel unsurları dışında varlık göstermiş illegal oluşumlar, kendilerini gerek devlet gerekse de Kürt halkı adına faaliyet gösteren unsurlar olarak ortaya koymuştur. Legal olmamaları bu tür yapıların somut olarak ortaya konmasındaki en büyük engeldir. Bölgeyle (Doğu ve Güneydoğu Anadolu) barışık olunmadığı dönemlerdeki uygulamalar sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda bir kabullenmeme şeklinde sergilenirken bölgeden gelen karşılık da aynı tonda ve sertlikte olmuştur. Türkiye Cumhuriyetinin dilini kabullenmek istemeyen, öz yönetimi ve özerkliği savunan, devletin ekonomik parametrelerindeki tarafsızlığını benimsemiş bir halk ve sonradan gelen aynı duygularla yetişmiş yeni nesiller. Karşılıklı yapısal ve zihinsel çatışmaların yer aldığı bu olguda ortak bir zemini oluşturabilecek en önemli noktalardan biri olarak din unsuru ön plana çıkarken bölge genelinde hakim olan dini yapılanmaların daha çok usta çırak ilişkisine dayalı dergah ve tekkelerde, devlet hakimiyetinden uzak bir noktada gelişmesi ve ancak zamanında devletin bu konuya da hakim olma isteği ve girişimleri böyle bir ortak zeminin yakalanmasını güçleştirmiştir. Sonraki süreçte PKK güdümünde bir bölge siyaseti zamanla halkın dini değerleri üzerinde de tahrifatlar yaratmış ve birleştirici olabilecek bir olgu böylece uzaklara itilmiştir. PKK güdümündeki bölge siyaseti, siyasi partilerin deklarasyonlarında kendini hissettirmiş ve Kürt siyasi partilerinin bu terör örgütü ile olan organik bağı, partilerin PKK’nın siyasi ayağı olarak lanse edilmelerine yol açmıştır. PKK ve bölge siyaseti güden

anlayış sadece kendi insanına zararlar vermemiş aynı zararı tüm ulus derinden hissetmiştir. Bu bağlamda Miroğlu (2018: 341); “Kürt siyasi dinamiğinin merkezinde yer alan bir hareket olarak PKK, 1980’li yıllardan bu yana deyim yerindeyse farklı bir kaderi yaşamak için çıktığı yolculuğa tek başına devam ediyor. Yola tek başına devam etmenin bedelini ise etnik kimliği, siyasi ve dinsel inancı ne olursa olsun Türkiye’nin bütün yurttaşları ödüyor.” demektedir.

Ete ve Özhan (2008: 8), bölge halkının daha önce, ülkedeki genel seçmen eğilimini yansıtır bir şekilde, merkez partilere oy verdiklerini, 1990’larla birlikte Refah Partisi (RP)’nin yükselişi ve Kürt ulusalcılığını önceleyen siyasi yapılanmaların oluşmasıyla birlikte merkez partileri terk ederek oylarını bu iki partiye yönlendirdiklerini ifade etmektedir. İslam’i değerleri ve olguları siyasetinin merkezine koyan bir parti olan Refah Partisi’nin 1990’lı yılların başlarından itibaren güçlenmesi ve iktidar ortaklığına varacak kadar oy potansiyeline sahip olması daha önce ifade edilen birleştirici bir unsur olan “dinin” özelliğiyle ilgilidir. Refah Partisi’nin dini söylemlerinin belirgin ve güçlü olması Doğu ve Güneydoğu Bölgesi insanının dine bakış açısını da göstermektedir. Dini hassasiyetleri baskın olan seçmenler Refah Partisi özelinde siyasi tercihlerini kullanırken daha ideolojik ve “Kürtçü” söyleme sahip seçmen ise yeni filizlenen ve politizasyonu güçlü bir Kürt siyasi hareketini desteklemiştir. Ancak şunu da vurgulamak gerekir ki Refah Partisi sadece dini değerlere olan bağlılığı ve yaklaşımı ile Kürtlerden oy devşirmemiştir. Erbakan’ın 1996 öncesinde muhalefetteyken iktidara getirdiği önemli eleştirilerden birisi Kürt sorunudur. Kaya (2003: 281), Erbakan’ın bu eleştirilerini Cumhuriyet Gazetesi’nin 20 Aralık 1995 tarihli baskısına atıfla şöyle ifade etmektedir:

“Teklif edilecek herhangi bir çözüm, bölgenin tarihi ve sosyal gerçeklerine uygun olmalıdır. Kürtler bu bölgenin ve İslam dünyasının şerefli bir kavmi ve parçasıdır. Bölgesel her çözüm, İslam faktörünü göz önüne almadan tasarlanamaz ve yaşama şansı bulamaz. Biz kardeşler arasında tesis edilecek hukuki eşitlik ve işbirliğinin Kürt meselesine tatminkâr bir çözüm getireceğini ve bölgenin iktisadi, beşeri ve sosyal entegrasyonu yolunda önemli bir adım teşkil edeceğini düşünüyoruz.”

Kaya, devamında Necmettin Erbakan’ın başbakanlığı döneminde seçim öncesi verilen sözlerin hiçbirinin tutulmadığını ve Kürt sorununun ekonomik bir sorun olarak değerlendirildiğini yazmıştır.

Refah Partisi 28 Şubat süreci sonrasında kapatılırken bir yandan aynı ideolojik değerlere sahip farklı isimlerle partiler kurulmuş bir yandan da Kürt siyasetini merkeze alan partiler birleşmeler neticesinde yeni kimlikleri ile siyasi mekanizma içerisinde varlık göstermeye çalışmıştır. Partilerin doğuş ve kategorilerini değerlendiren Kapani (2015: 177), mevcut partilerin bölünmeleri veya birleşmeleri neticesinde ortaya çıkan yeni partilerden bahsetmektedir. Türk siyasi hayatı incelendiğinde de, çok partili yılların ilk dönemlerinde ortaya çıkan partilerin büyük bir çoğunluğu bu değerlendirmeye tabidir. Pek çok parti öncekinden bölünme veya öncekilerle birleşme şeklinde ortaya çıkmıştır. Kürt hareketinin 1990’ların başında siyaset zemininde kendini göstermesi de böyle bir birleşme ve sonrasında yeni bir ayrışma neticesinde ortaya çıkan HEP (Halkın Emek Partisi) ile mümkün olmuştur. Öncelikle 12 Eylül sonrasında Halkçı Parti ile Sosyal Demokrat Parti’nin birleşmesi ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) kurulmuş ve devamında 1990 yılında SHP’den ayrılan bölge milletvekilleri, Fehmi Işıklar başkanlığında Kürt sorununu merkeze alan Halkın Emek Partisini (HEP) kurmuştur (Tuncel, 2015:199). Ekim 1991 seçimlerine Halkın Emek Partisi (HEP) ile giren SHP, HEP üyesi 22 Kürt milletvekilinin meclise girmesini sağlamıştır. Bu seçimler Kürt siyasetinin meclis içerisinde aktif olarak yer alması bağlamında önemli olmuştur. Dönemin Kürt siyasetini öne çıkaran önemli olaylarından birisi Leyla Zana gibi Kürt siyasetinde önemli bir ismin tanınması olmuştur. Zana, yemin metnini Türkçe tamamladıktan sonra Kürtçe olarak sözlerini bitirmiştir. Zana’nın bozuk bir Türkçe ile yemin metnini okuması ve başında PKK ile özdeşleşen renklerle örülmüş bir saç bandı ile kürsüde yer almış olması bir yerde Kürt siyasetinin ve Kürt halkının bir temsilcisinin özünü sembolleştiren unsurlar olmuştur. Sembollerle birlikte Zana, aslını inkar etmeyen bir vekilin zihnindekileri dışa vurumunu sergilemiştir. Her ne kadar anayasal bir zorunluluk olarak yemin metni Türkçe okunmuş olsa da Kürt olmak, Kürt siyasetini savunmak ve değerlerine bağlı olmak gibi olguları Zana özelinde hem dil hem de tercihlerindeki sembollerinde görmek mümkün olmuştur. Zana’nın yemin metni sonrasında “Burası Türkiye Cumhuriyeti! Ayıptır, Şov Yapmanın Bir Anlamı Yok” gibi sloganlar ise Kürt olgusuna bakışın farklı bir tezahürüdür. 2015 yılına gelindiğinde yeni bir yemin töreni ve yeni bir meclis oturumunda kürsüye çıkan Zana bu kez yeminine Kürtçe olarak başlamış ve aslına uygun olmayan bir şekilde metni

tamamlamıştır. Yemini kabul edilmeyen Zana, üzerinden 24 yıl geçmesine rağmen savunduğu değerlerden vazgeçmezken nesiller boyu aktarılan Kürt olgusuna olan ideolojik bağlılığını da ortaya koymuştur

Kürt olgusuna ideolojik bağlarla bağlı olduğunu savunan illegal örgütlü bir yapı ise PKK'dır. Silahlı terör eylemleriyle ülke gündeminden düşmeyen bu örgüt karmaşık ilişki ağlarına sahiptir. Bu karmaşık ilişki ağları ve terör örgütünün kaynağı çoğu zaman dış güçlerle iltisaklı ifade edilse de Türkiye'den katılan ve çoğunluğu Kürt olan gençlerin varlığı inkâr edilemez. Örgütün kaynağı ve kökeni konusunda farklı teoriler öne sürülürken Öznur (2012: 103), PKK terör örgütünün 1991'den sonra artan silahlı eylemlerinin asıl kaynağını Irak'ın kuzeyinde oluşturulan "güvenlik" bölgesi olarak göstermiş ve bu durumu "PKK; 1991 öncesinde Türkiye'de ancak birkaç kişilik vur kaç eylemleriyle var olurken, bu tarihten itibaren büyük terör gruplarıyla kanlı eylemlere girişmiştir." şeklinde açıklamıştır. Kanlı eylemleriyle Türkiye gündemine oturan PKK, ulusal güvenlik stratejilerinde değişikliklere sebep olmuş; bölücü örgütle mücadeleye, 1992'de yeni jeopolitik koşullara göre bir bakıma yeniden güncelleştirilen Milli Güvenlik Siyaset Belgesinde ulusal tehdit sıralamasında ilk sırada yer verilmiştir (Miroğlu, 2012: 124). Bu süreçle birlikte, Kürt etnisitesine bağlı hem bir siyasi hareketin varlığı ağırlık kazanmış hem de aynı etnisitenin silahlı gücü olduğunu beyan eden ve terörist eylemlere girişen bir örgütün varlığı belirginleşmiştir. Böylece devlet müdahale edebildiği alanlarda, gerek siyasi ayağına gerekse güvenlik noktasında, bir sorun olarak tanımladığı bu durumun üzerine gitmiştir. Devletin silahlı güçleri ülke içindeki terörist unsurlarla mücadele ederken bir taraftan da sınır ötesi operasyonlar düzenlemiştir. 1990'da başlatılan Çöl Fırtınası, 1995'de Çelik Harekâtı ve 1997'de Çekiç Harekâtı ile Türk askeri Kuzey Irak'a girmiş ve buralarda operasyonlar yapmıştır. Devlet, terörist faaliyetleri önlemekte güçlük çekerken yasal düzlemde siyasi Kürt yapılanmaları yargı kararları gereğince kapatılmıştır. HEP bu kapatmalardan ilk nasiplenene parti olmuştur.

1991 Genel Seçimleri'ne Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) listesinden katılarak 22 milletvekiliyle TBMM'ye giren ve sonrasında SHP'den istifa etmek zorunda kalan 18 HEP'li daha sonra DEP'e geçmiştir. HEP ise 14 Eylül 1993 tarihinde kapatılmıştır. HEP'in ardından kısa bir süre varlık gösteren bir diğer parti Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP), DEP'e katılırken, ÖZDEP de kuruluşundan kısa bir süre sonra Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. 7 Mayıs 1993 tarihinde Yaşar Kaya başkanlığında DEP kurulmuştur. DEP'in Türk kamuoyunda yoğun bir şekilde hissedildiği dönem, milletvekilleri Hatip Dicle ve Orhan Doğan'ın 2 Mart 1994 tarihinde dokunulmazlıklarının kaldırılmasının akabinde meclis çıkışında gözaltına alınmaları ile olmuştur. Yaşananlar kimi kesimlerce Türk demokrasisi için kara bir leke olarak ifade edilirken kimilerince de PKK terör örgütünün siyasi uzantılarının meclisten uzaklaştırılması olarak ifade edilmiş ve "olması gereken" bir süreç olarak değerlendirilmiştir. Orhan Doğan², bu gelişmeleri Çiller ve iktidar tarafından 93 seçimlerinden bu yana hazırlanan bir süreç olarak ifade etmiştir³. Bu süreçte Tansu Çiller'e yöneltilen "Bu kadın terörü çözemez" (Bican, 2012: 4) söylemleri terörle mücadele girişilen top yekûn bir mücadelenin ateşleyici söylemlerinden olmuştur. Bir taraftan devletin güvenlik güçlerinin operasyonlarına verdiği destek ve diğer taraftan meclis içerisindeki DEP milletvekillerinin gözaltına alınması karşısındaki tavrı Çiller'in teröre karşı duruşunun göstergesi olmuştur. Çiller bu mücadelesinin sinyallerini Başbakanlığının ilk dönemlerindeki demeçlerinde de vermiştir. Hürriyet Gazetesi'nin 5 Temmuz 1993 tarihli sayısında "Bugüne kadar girdiğim hiçbir savaşı kaybetmedim, bunu da kazanacağım" demesi ve teröre karşı net bir duruş sergilemesi Çiller'in mücadelesini yansıtmaktadır. DEP'lilerin tutuklanmasından kısa bir süre önce Taksim'de Atatürk mitingi düzenlenmiş ve bu mitingde Çiller'in yaptığı konuşmaya Abdülmelik Fırat'ın hayat öyküsünün anlatıldığı kitapta şöyle yer verilmiştir: "Çiller, Taksim'de yaptığı konuşmada yeni hedefini belirlemişti. Aramızdaki vatan hainlerini temizliyoruz. Meclis çatısı altında PKK'da var, onu da temizleyeceğiz." (Kaya, 2003: 256).

HEP (Halkın Emek Partisi) ve ÖZDEP (Özgürlük ve Demokrasi Partisi) 1993 yılında, DEP (Demokrasi Partisi) 1994'de, DDP (Demokratik Değişim Partisi) 1996 yılında, DKP (Demokratik Kitle Partisi) 1999 yılında, Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) 2003 yılında ve Demokratik Toplum Partisi (DTP) 2009 yılında benzer gerekçelerle kapatılmıştır. Bu partiler genelde kısa ömürlü olmakla birlikte bazıları daha

² Orhan DOĞAN ismi Türk kamuoyunda DEP olayıyla gündeme taşınmıştır. Kürt siyasetinin 90'larda adından çokça söz ettiren bu ismi önce HEP ile 91 seçimlerinde meclise girmiş, sonra da DEP'in Şırnak milletvekili olarak katıldığı 2 Mart 1994 tarihli meclis oturumunun akabinde polisler tarafından gözaltına alınmıştır.

³ Soner Yalçın'ın "Meclisten Hapishaneye Oradaydım Belgeselinden" alınmıştır. Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=UICAPINCGRQ>.

fazla ön plana çıkmıştır. Barış ve Demokrasi Partisi bu anlamda önemlidir. 2008 yılında kurulmuş olan bu parti Kürt siyasetinin “lider” profilinde parlattığı son dönemin Kürt siyasetçilerinden Selahattin Demirtaş ve Gülten Kışanak’ın eş başkanlığında faaliyetlerini sürdürmüştür. Selahattin Demirtaş’ın ön planda olması, son dönem Türk siyaseti içerisindeki “lider siyasetçi” profilinin bir gereği olarak Kürt siyaseti, medya ve destekçileri tarafından sağlanmıştır.

Kürt olgusunun çözümünün, ortak bir mutabakatla geniş bir zeminde sağlanabilecek makul ve mantıklı düşüncenin çıkarımı olarak belirdiği noktada Türk siyasi hayatının önemli kişiliklerinde biri olan Mehmet Ağar’ın 2006 yılında yaptığı ve Sabah Gazetesi’ne haber olan konuşması önemlidir. Ağar⁴, bu konuşmasında “ Dağda silahla gezeceğine ovada siyaset yapsınlar, siyasetçi olarak bizim bunu yaratmamız lazım.” derken bu noktada çözüm için siyasi mekanizmayı adres göstermiştir. Ağar’ın yaptığı bu çağrıya benzer ifadeler zaman zaman Kürt siyasetçiler tarafından da dile getirilmiştir. Ancak Kürt siyasetçilerin söylemleri, PKK terör örgütü ve benzer terörist eylemlere imza atan örgütler ile aralarına mesafe koymamaları nedeniyle çok gerçekçi bulunmamış ve toplumsal tabanda bir karşılık görmemiştir. Daha sonraki süreçte Kürt sorununu PKK’dan ayırmak ve sosyolojik anlamda bir bütünlüğü yakalamak adına iktidarın ve devletin ilgili birimlerince “Çözüm Süreci” adıyla da bir girişimde bulunulmuş ancak bir süre sonra Suruç’ta toplanan kalabalığın içerisinde patlayan bomba ve ardından yine Suruç’ta iki polisin evlerinde şehit edilmesi ile bu süreç baltalamıştır. Çözüm Süreci siyasi diyalogun sağlanamadığı bir noktada, PKK’nın kendini meşrulaştırmasını yok etmek için tasarlanmış olsa da Kürt siyasetinin PKK ile olan bağına tamamen koparmaması ve bunu deklere etmekten kaçınması çözüm sürecinin başından itibaren sonu karanlık bir bekleyiş olarak belirmesine yol açmıştır.

Ağar’ın söylemleri ve Ak Parti (AKP) iktidarı döneminde görüldüğü gibi Kürt sorununa siyasi ve toplumsal çözümler bulunması için devletin PKK’nın silah bırakması, eylemlerini durdurması isteğine karşılık, Kürt siyasi penceresinden gelen çözüm önerisi (bazen geri adımlar atılsa da) çoğunlukla özerklik ve öz yönetim söylemleri şeklinde olmuştur. Özerklik çokça tartışılan bir konuya dönüşecek şekilde Kürt siyasi liderleri ve partileri tarafından dillendirilmiş ve dillendirilmeye devam etmektedir. Kürt siyasetçilerin büyük bir çoğunluğu için eşitlik, hak ve özgürlükler noktasındaki sorunlar ancak özyönetim ile aşılabilecektir. Çözüm süreci sırasında Güneydoğuda bu isteğe bağlı olarak ortaya çıkan öz güvenlik birimlerini de görmek mümkün olmuştur. Kimi zaman da öz yönetim istekleri demokratikleşme söylemi altına gizlenmiş, demokratik bir yönetimin sağlanabilmesi ve güçlü bir demokrasi için öz yönetimin şart olduğu ifade edilmiştir. Siyaset zemininde bu tür istek ve arzuları dillendiren Kürt siyasetçiler bir taraftan da PKK terör örgütü ile ilişkilerini devam ettirmekten ve bunu göstermekten çekinmemişlerdir. Bunun en somut örneklerinden biri olarak 2012 yılında PKK’lılar ile kucaklaşan BDP vekilleri hem meclis içi Kürt muhalefetine hem de Türk halkının tepkisini çekmiştir. Bu ve benzeri olayların yarattığı algının temizlenmesi mümkün olmamaktadır. 40 yıla yakın bir süredir Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde terörist eylemleri ile tanınmış böyle bir örgütün sempatanları konumunda görünen (daha karmaşık ilişkiler bilinmediği sürece) vekillerin yine aynı devletin ulusal meclisi içerisinde siyaset yapması en büyük gerginliklerinin ve kitlesel tepkilerin sebebi durumundadır. Bu ilişki kimi zaman fiili eylemlerle sergilenen gösterilerle desteklenmiştir.

Kürt siyasi hareketi, HEP ile başlayan süreçle birlikte, ilk kez genel seçimlere HADEP çatısı altında 1995’te katılarak kendini göstermiştir. 2002 genel seçimlerinde Demokratik Halk Partisi (DEHAP)’la seçimlere katılan bu geleneğin oy oranı yüzde 6.2 olmuştur. HEP geleneği 2007’den sonra yüzde 10 seçim barajı nedeniyle yeni bir strateji izlemeye ve seçimlere bağımsız aday formülüyle girmeye başlamıştır. 2007’deki kampanyanın başlığı “Bin Umut Adayları” olmuştur. DTP, 43 ilde 58 bağımsız adayla seçimlere katılmıştır. Seçimler sonuçlandığında kazandıkları milletvekili sayısı 22 olmuştur. Böylece HEP geleneği, 1991 seçimlerinden sonra ilk kez Meclis’e girmiş ve grubu olan dört partiden biri olmuştur. 2007’deki yeni strateji ile birlikte 2011 seçimlerine gidilmiştir. BDP ise seçimlere “Demokrasi, Emek ve Barış Bloğu” olarak girmiştir. Bir önceki seçimde kazanılan tecrübelerle birlikte 2011’de daha iyi bir performans sergilenmiş ve 36 milletvekili ile yeni bir başarı kazanılmıştır (Coşkun, 2014: 9).

⁴ Mehmet AĞAR’ ın 09.10.2006 tarihinde Sabah Gazetesi’nde yaptığı açıklamalardan alınmıştır.

3. HDP ÖZELİNDE KÜRT SİYASETİ

Kışlalı (2016: 261), siyasi partileri: “Siyasal partiler, bir program çerçevesinde siyasal kararları etkilemek ve bu amaçla siyasal iktidarı ele geçirmek üzere örgütlenmiş kuruluşlar.” olarak tanımlamakta ve “Yapısal farklılıkları, aynı zamanda toplumsal tabanlarının, dolayısıyla ideolojilerinin farklılıklarını yansıtır.” şeklinde açıklamaktadır. Bu bağlamda siyasal kararları etkilemek en azından bu kararlarda söz sahibi olabilmek partinin devamı için bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde partinin devamı hem siyaset arenası açısından gereksiz hem de hedef kitlesi açısından işlevsiz görülecektir. Çağdaş siyaset biliminin inceleme odağının devletten siyasal iktidar kavramına doğru kayması ile toplumda siyasal faaliyetler, formel dış görünüşü yerine faaliyetlerin özünün ve iç dinamiğini ön plana çıkması şeklinde olmuştur. HDP açısından ise çoğu zaman formellikten öte iç dinamizmi, bu dinamizmin işlediği noktada süreci yürütenler, alınan kararlarda kimlerin ön planda olduğu hep bir tartışma konusu olmuştur. 21. Yüzyıl yönetim süreçlerinin de temelini oluşturan şeffaflık ilkesi, partinin işlevselliği noktasında sadece kendi tabanına değil diğer seçmenlere de aktarılamamıştır. Parti, kendi seçmenlerinden değişebilen oranlarda oylar alsa da alınan oy potansiyelinin artırılması adına şeffaf siyasetini bütün seçmenlere göstermekte sorunlar yaşamaktadır. Partinin siyasi karar alma mekanizmaları içerisinde özgür bir ortamdan ve çeşitlilik esasına vurgu yapan çoğulcu bir yapıdan bahsedilmektedir ancak eş başkanların ağırlıkları, siyasi mekanizma dışındaki örgütsel yapılarla olan ilişkileri hep bir tartışma konusu olmuştur. Karar alma süreçlerinde belirleyici olmak veya muhalif olmak gibi bir konumda yer alması tek başına mümkün görünmeyen partinin karar alıcılara veya muhalif olanlara destek olmak şeklinde bir siyaseti üretememesi de kendisini aktif bir parti görünümünden uzaklaştırmaktadır. Bu tür gereklilikleri yerine getirmemesi partiyi, parlamento içerisinde olsun veya olmasın, destekçi kitlelerini bir arada tutmak adına her zaman zor durumlara sokacaktır. Kitle partisi olmadan parlamentoda yer almak, mevcut dönemde, Türk siyaseti için zor görünse de HDP’nin sahip olduğu Kürt seçmeni, marjinal destekçileri, farklı etnik ve dini temele sahip sevenleri bu partiyi dikkat çekici konumlara getirebilmektedir.

HDP (Halkların Demokratik Partisi), Halkların Demokratik Kongresi adı altında Ekim 2011 tarihinde toplanmaya başlayan oluşumun devamında ortaya çıkmış bir siyasi partidir. Halkların Demokratik Kongresi olarak bir araya gelen oluşum, içerisinde, sivil toplum örgütleri, yerel oluşumlar, küçük ölçekli çeşitli sol partiler, Kürt siyasetçiler ve medya temsilcilerini barındırmıştır. Yaklaşık bir yıl gibi bir sürede çeşitli aralıklarla toplanan Halkların Demokratik Kongresi daha sonra Ekim 2012’de Halkların Demokratik Partisi’ne dönüştürülmüştür. HDP birinci kongresini 18 Ağustos 2013’te yapmıştır. HDP parti yönetimi eş başkanlık esasında bir yönetim tarzını benimsemektedir. Eş başkanlık sistemi, HDP’nin 1. kongresinden itibaren kullanılmaya başlanmış, bu görevi ilk kongrede Sabahat Tuncel ve Ertuğrul Kürkçü üstlenmiştir. 2. kongrede partinin başına Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ eş başkanlar olarak getirilmiştir. İki kongrenin neticesinde görev alan eş başkanların birer erkek ve birer kadından oluşması kadın erkek eşitliğini önemseyen bir parti uygulaması olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme HDP’nin resmi sitesinde “Kayyumlar Kadın Kazanımlarını Nasıl Etkiliyor” başlıklı yazıda ortaya konmuştur. Bahse konu olan yazıda⁵ eş başkanlık: “Erkek egemen bürokratik yapılar olan yerel yönetimlerin değişim ve dönüşümünü sağlamak için kotayı aşarak eşit temsiliyet ilkesinin fiili olarak yaşam bulmasını sağlıyordu. Bu şekilde tüm çalışmalar ve kararlarda ortaklaşmayı esas alan, kadını toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkaran, kadın çalışmalarının kurumsallaşmasını sağlayan ve bu yolla kadın sistemini, bakış açısını yaşamsallaştırmak hedefleniyordu.” şeklinde bir açıklamayla ifade edilmiştir.

HDP’nin heterojen bir parti yapısına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Vekillerin etnik kökenleri, dini tercihleri, kültürleri heterojen yapıyı gözler önüne sermektedir. Bu heterojen yapı partinin kendini tanımladığı çoğulcu bir bakışın yansıması olarak ifade edilebilir. Ermeni olan İstanbul milletvekili Karabet (Garo) Paylan, Süryani olan Mardin milletvekili Erol Dora, 68 kuşağının önemli isimlerinden, bir Türk ve İzmir milletvekili Ertuğrul Kürkçü, Avrupa Parlamentosu eski milletvekillerinden olan ve Ezidileri temsilen meclise giren Felekna Uca, milliyetçi muhafazakâr bir ailenin çocuğu olarak Kürt siyasetine giren eski eş başkanlardan Figen Yüksekdağ ve Kürt etnisitesinesini temsil eden Kürt vekiller bir arada HDP adına siyaset yapmaktadır. Heterojen yapı çoğulcu bir görüntü sergilerken bu yapı içerisindeki vekillerin kullandıkları siyaset dili çoğu zaman Türkiye’deki çoğunluğun tepkisine sebep

⁵ <https://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/Kayyumlarkadinkazanimlarininasiletliyor.pdf>.

olmaktadır. Kullanılan siyaset dili ve çoğunluğun sahip olduğu değerlere yaklaşımları partiyi zor durumlara sokabilmektedir.

Siyasetin pek çok tanımında ortak olan noktalardan birisi siyasetin belirli bir amaç için yapılmasıdır. Aksi takdirde örgütsel anlamda bir siyaseti yürütmenin mümkün olamayacağı bir gerçektir. Lasswell (1958: akt. Kapani, 2015: 24) siyaset tanımlarken “Kimin, neyi, ne zaman, nasıl elde ettiğini belirleyen bir faaliyet.” olarak nitelendirir. Bu noktada HDP’nin ne için siyaset yaptığı, siyaset yaparken neleri amaçladığı önemlidir. HDP, parti tüzüğünde amaçlarını⁶ belirtmişse de Kürt sorununa çözüm noktasında sadece bir bölümde (tüzüğün ‘k’ maddesinde) yer vermiştir. Bu maddede Kürt sorunu “Çözumsuzluğa terk edilen Kürt sorununda kalıcı bir barışın sağlanması ve Kürt halkının tüm sorunlarının kolektif haklar kapsamında demokratik çözüme kavuşturulması için mücadele vermeyi amaçlamaktadır.” şeklinde bir ifade içerisinde geçmektedir. Seçmenlerinin ve siyasetçilerinin çoğunlukla Kürt etnik temeline dayandığı HDP’ de Kürt sorununa çözüm noktasında tüzüğün bu kadar kıt içerikle oluşturulmuş olması parti seçmen kitlesinin etnik yapısı ile tezat teşkil etmektedir.

Çoğu zaman muhafazakâr kesim tarafından PKK’nın marksist ve leninist bir örgüt olduğu ifade edilirken aynı söylemin devamında, HDP’nin de bu örgütle organik ilişkilere sahip olduğunun belirtilmesi ve HDP tüzüğünün de sosyalist ve marksist terimlerle örülü olması bu söylemlerin hepsini bir potada eritebilmektedir. Bunlara paralel bir şekilde HDP’nin ulusal sınırlar içerisindeki Kürtlerin problemlerine sözcü olmak ve bu problemlerin çözümü noktasında kafa yormak yerine sınır dışında, özellikle Kuzey Irak ve Suriye topraklarındaki Kürt, terörist eylemcileri siyasetinin merkezine alması HDP’nin eleştirilmesine ve hukuki süreçlerle karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır. Özellikle Kobani olayları esnasında siyasetçilerinin söylemleri ve eylemcilerin sebep olduğu kaos ve şiddet hareketleri partiyi demokratik siyaset zemininden oldukça uzaklaştırmıştır. HDP siyasetinin ve siyasetçi söylemlerinin sadece Türkiye’de terör ile ilişkilendirilen eylemlerin arkasından geliyor olması, Kürt etnisitesinin sosyal, demokratik ve ekonomik sorunlarını siyaset içerisine taşıyıp taşımadığı HDP’yi terör ile yakınlaştırmaktadır. Bu da zamanla “HDP, Kürt siyasetinin temsilcisi değildir.” şeklindeki söylemlere kapı aralamaktadır. Ancak bu söylemler yaklaşık 6 milyona yakın bir seçmenin oyunu alan bir parti ile ironik durmaktadır.

HDP’nin yapısal özellikleri ve yasal durumlar gereği nerede ve nasıl konumlandığı, fonksiyonel ve davranışsal tutumları, partinin ağırlıklı düşünce profilini oluşturan ideolojik boyutu, Türk siyaseti içerisindeki konumunu tanımlayabilmek adına açıklanmaya muhtaç noktalar vardır. HDP kendinden önce kurulup kapatılan pek çok Kürtçülük siyaseti güden parti ile aynı etnik temelde kurulmuştur. HDP partisi iç tüzüğünde kendisini:

“Parti, tüm ezilenlerin ve sömürülenlerin; dışlanan ve yok sayılan bütün halkların ve inanç topluluklarının, kadınların, işçilerin, emekçilerin, köylülerin, gençlerin, işsizlerin, emeklilerin, engellilerin, LGBT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans) bireylerin, göçmenlerin, yaşam alanları tahrip edilenlerin; aydın, yazar, sanatçı ve bilim insanları ile bütün bu kesimlerle birlikte mücadele yürüten güçlerin her türden baskı, sömürü ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve insan onuruna yaraşır bir yaşam kurmak üzere bir araya geldiği, demokratik halk iktidarını hedefleyen bir siyasi parti.” olarak tanımlamaktadır (HDP İçtüzüğü).

Bu tanımlamada daha önce vurgu yapılan çoğulcu bakış açısı tekrardan görülmektedir. Bu bakış açısı aynı zamanda sol düşüncenin ılımlı bir içerikle değerlendirilmesi olarak ifade edilebilir. Cebel (2018: 23) “The moderation of Turkey’s Kurdish left: the Peoples’ Democratic Party (HDP)” isimli çalışmada HDP’nin 2015 seçimlerinde yaptığı atılım ile kendi potansiyelini genişlettiğini ve ılımlı bir aktöre dönüştüğünü ifade ederken HDP’nin kendi açılımının da bu seçimlerde pozitif katkıya neden olduğu söylenebilir. Dikkat çeken başka bir nokta ise partinin kendini tanımladığı bu madde içerisinde “Kürt” ifadesinin kullanımından kaçınılmış olmasıdır. Kürtler de genel olarak dışlanmışlık hali ve sömürülen halklar şeklindeki genel ifadelerin içerisinde düşünülmüş olsa gerek. Ya da “Kürt” ifadesinden kaçınılmış olması Kürtçü bir faşizan anlayışı akıllara getirmemek adına seçilmiş bir yöntemdir. Bu şekilde partinin hedef kitlesi daha geniş tutulmuş ve önemli bir hedef oran tahayyül edilmiştir. Bu çoğulcu yaklaşımı parti kongrelerinde ve pek çok toplumsal yürüyüş ve gösteride görmek

⁶ HDP iç tüzüğü 2. maddesi partinin amaçlarını ifade etmektedir. Bkz. <http://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-tuzugu/10>.

mümkündür. Selahattin Demirtaş'ın 7 Haziran 2015⁷ seçimleri sonrasında yaptığı ilk konuşmasında teşekkür metninin içerisinde yer verdiği kesimler bu durumu kanıtlar niteliktedir.

İktidar olmak, muhalif kalmak veya ülke gündeminde söz sahibi olmak gibi ideallerin yer almadığı parti tüzüğü büyük oranda örgütlenme, ezilen halklar, sömürülen halklar, gibi söylemler üzerinden hazırlanmıştır. Etnik temelde bir siyaset beklentisi, partinin kendi tüzüğünde yine Kürt sözcüğünün kullanılmaktan çekinilmiş olması, parti tüzüğünün sosyalist bir tutumla kaleme alınmış olması, Kürt etnisitesi ve sosyalist ideoloji arasında bir ikilemi meydana getirebilmektedir. “Kürt” ifadesi iki yerde geçerken sosyalizmin savunusuna ait ifadeler pek çok kez ezilenler, sömürülenler, işçiler, ayrımcılık, örgütlenme şeklinde karşılık bulmuştur. Kürt siyasi hareketinin temelinde farklı fraksiyonların yer aldığı düşünülürse HDP siyasetinin solculuk gibi ideolojik bir eksen ile Kürt gibi etnik bir hal arasında gidip geldiği ve farklı dönemlerde farklı eksenlerde seyrettiği söylenebilir. HDP'nin 7 Haziran seçimlerinde yakalamış olduğu potansiyeli daha önce Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)'nin de denediği görülmektedir. Tekdemir'e (2016: 1211-1240) göre ÖDP, içindeki ideolojik tartışmalar ve ayrılıklar sürecinde, parti olarak bünyesinde bulunan bir sürü farklı fraksiyondaki sol gruplara agonistik çoğulcu bir alan yaratmayı başaramamış ve demokratik liberal bir sol tavır ile kapsayıcılık özelliğini yitirerek etkili bir aktör olmaktan uzaklaşmıştır. HDP siyasetçileri arasında da değişen ideolojik tutumlar bu eksen kaymalarının parti içerisinde birlik ve net bir siyasi duruşun oluşmasına engel olmaktadır. Bir tarafta Altan Tan ve Hüda Kaya gibi muhafazakar yanı ağır basan Kürt siyasetçileri diğer tarafta Ertuğrul Kürkçü gibi sol ve komünist düşünceye sahip vekiller net bir parti duruşu ve Kürt siyasetinin oluşturulamamasındaki dilemmaların nedenleridir. 2015 seçimleri öncesi parti olarak meclise girebilmek amacıyla mütedeyyin kesim üzerinden girilen faaliyetler gerek partinin eş başkanı Selahattin Demirtaş'ın 23 Ocak'ta İstanbul Fatih semtinde bir otelin salonunda muhafazakâr kesimlerle basına kapalı yaptığı bir toplantıda⁸ gerek Hüda Kaya'nın “Demokratik İslam Kongresi Çağrılar Gurubu” üzerinden yapılan çalışmalarda kendini göstermiştir. Hüda Kaya bu toplantı sonrası Al Jazeera'ye yaptığı değerlendirmede bireysel olarak mütedeyyin kesimlerin zaten HDP'de olduğunu hatırlatmış ve devamında: “İslami geleneğe sahip bir Müslüman kadın olarak, iki dönemdir HDP'nin Merkez Yönetim Kurulu (MYK)'unda, tüm çizgimle, referanslarımla kendimi ifade ediyorum. Bu manada HDP'nin İslami duyarlılığa sahip kesimlerle ilk buluşması değil. Bu kimlikte partimizde zaten arkadaşlarımız da var”⁹ şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

HDP kurulurken daha önce kapatılmış selefi partilerin bir devamı niteliğinde örgütlenmiştir. Birkaç yeni isim dışındaki siyasetçiler de geçmişte Kürt siyasetiyle tanınmış kişilerdir. 2012 yılında Kürt hareketinin yeni bir temsilcisi olarak siyaset sahnesine çıkan parti beklenti odur ki bir süre sonra muadilleri gibi kapatılacaktır. Ancak bu noktada Kürt siyasi hareketi HDP ile farklı bir noktaya taşınmıştır. Daha önceki Kürt partiler genel olarak Kürt sorununa çözüm bulmak temelinde örgütlenmişken HDP'nin geniş açılımlı bir örgütlenme söylemi Kürtlerin bu noktada nerede konumlandıklarını akıllara getirmiştir. Tüzük metninden de anlaşıldığı gibi ve gerek vekil profilleri gerekse de bu vekillerin söylemlerine yansıyan sosyalist tutumları Kürt olgusunun ikinci plana itilmesine sebep olmuştur. 7 Haziran seçimleri sonrasında da ekranlara yansıyan HDP'li vekillerin söylemlerinde Kürt Sorununun çözümüne dair veya Kürtlerin sosyolojik, toplumsal ve ekonomik durumlarının geleceğine dair herhangi bir açılıma rastlanmamıştır.

HDP'nin 7 Haziran seçimlerinde parti olarak meclise girmesine kadar Kürt siyasi temsilcileri çoğunlukla bağımsız olarak seçimlere katılıp meclis içerisinde bir bütünlük yakalayarak siyaset yapmayı tercih etmiştir. Bu bir yerde tercihten ziyade bir zorunluluk halidir. %10'luk bir barajın aşılıp aşılmayacağı korkusu böyle bir zorunluluğun tek ve temel nedenidir. 7 Haziran 2015 seçimlerine kadar yapısal bir bütünlük içerisinde seçimlere katılmayan Kürt siyasi hareketi 7 Haziran ile birlikte bu tutumunu değiştirmiştir. HDP meclise parti olarak girdikten sonra seçmenin, aydın kesimlerin, “emanetçi oy sahiplerinin” beklentisi, temsilci bir organizasyon olarak partinin siyaset mekanizmasında aktif olması ve sorunların çözümleri noktasında siyaset üretiyor olmasıdır. Seçmen, partisini, kendini ifade edebileceği, siyasi yaşama katılabileceği bir noktada görmüştür. Ancak partinin ideolojik yapısının

⁷ 7 Haziran 2015 seçimleri sonrasında meclise ilk defa parti olarak giren HDP kendini “Türkiye'nin ezilenleri, yoksulları, emekçileri ve işçileri” olarak tanımlamış ve “ezilen halklar” temelinde bir zaferden dem vurmuştur. Kendini demokrasi, barış ve özgürlük sevdalıları olarak tanımlamıştır. Bir bütünlük hali içerisindeki ifadeler “solun ortak zaferi” şeklinde tamamlanmıştır.

⁸ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/hdpden-dindar-kesimlere-esit-temsil>.

⁹ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/hdpden-dindar-kesimlere-esit-temsil>.

ve kimlik karmaşasının, seçmenle olan irtibatında problemler çıkarması özellikle muhafazakar Kürt seçmenin dini değerleri ile örtüşmeyen ifadeler ve vekillerin tutumları, terör olayları neticesinde zara gören yerel halkın sitemleri, karmaşanın seçmen vekil arasındaki önemli bir boyutunu oluşturmuştur.

Partinin işlevselliği bağlamında kendi yürüttüğü politikaların “iktidar” olgusuna bakışında ikili bir öngöründen bahsedilebilir. Parti siyasetinde, iktidarı bir gaye görülmediği gibi iktidara ortak olmak gibi de bir gayretin olduğu söylenemez. “Demokratik değerlerin savunucusu” olmak dışında genel bir siyasi hedefinden de söz etmek zordur. Mevcut vekil sayısı itibarıyla de meclis aritmetiği içerisinde söz sahibi olmasının zor olduğu bir ortamda idealist bir parti politikasına sahip oldukları söylenemez. Temsil noktasındaki yetersizliği, kitlesel bir bütünlüğü sağlayamaması ile bir dışlanmışlık ve ezilmişlik siyaseti, mağdur kesimin temsilcisi söylemleri birbirlerine paralel yürütülmüştür. Parti, özellikle seçim dönemlerindeki eşitsiz ve adaletsiz uygulamaların parti üzerinde olumsuzluklar yarattığından ve başarısının önüne set çektiğinden dem vururken bölge insanı ve yerel siyasetçiler de, devletin Kürt siyasetini bir kabulsüzlük ve istememe zihniyetine sahip olduğunu kanıksamış durumdadır. Bu durum geçmişte olduğu gibi bugünün söylemlerinde de değişmeden devam etmektedir. 2004 yılında bölge siyasetçilerinden biri olan Fırat ANLI¹⁰ Ruşen ÇAKIR’la (2004: 16) yaptığı bir söyleşide “Kuşkusuz objektif olarak bir iyileşmeden bahsetmek mümkün. Ancak bir karakol komutanın, bir askerin veya bir emniyet mensubunun bu iyileşmeyi bozabilecek eylemlerinden kaygı duymaktayız. Bu kaygımız ne yazık ki ciddi bir kaygıdır.” ifadelerini kullanmıştır. Bunun yanı sıra Kürt temsili açısından öne çıkanların ve seçimle iş başına gelenlerin, devletin boy gösterdiği etkinlik ve kutlamalarda devlet bütünlüğü içerisine dâhil edilmemeleri de gelen eleştirilerden biridir. Haksızlık ve hukuksuzluk söylemleri üzerinden eleştiriler 2004 yılında olduğu gibi 2015 yılında da değişmemiştir. Bunu yine 7 Haziran 2015 seçimlerinde HDP eş başkanının ağzından duymak mümkün olmuştur. Değişen sadece bu söylemlerin muhatabı ve sahibi olmuştur.

HDP, 2015 seçim bildirgesinde¹¹ kendisini radikal demokrasi için mücadele veren bir parti olarak tanımlamaktadır. Bu demokrasi anlayışının da, halkın kendi hayatı üzerinde örgütlü bir güç olarak gerçek iktidar haline gelebilmesiyle gerçekleşeceğine inanıyor. Toplumun ve insanın, sermayenin ve siyasi iktidarın mutlak tahakkümü altında ezilmesine karşı direnç üretemeyenlerin demokrasiye erişemeyeceğini ifade etmektedir. Radikal halk egemenliği öğretisinin fikir babası Rousseau (Schmidt, 2001: 61) yazılarında yoksul halkın sefaletinden şikâyet etmiştir. Bunun yanı sıra radikal bir halk egemenliğini savunurken felsefi, sosyal, ekonomik eşitliği kuvvetli bir şekilde vurgulamıştır. Bu eşitlik bir ezilenler edebiyatı şeklinde olmaktan ziyade eşit şartlar altında, vatandaşların özgür olarak birleşmesiyle gerçekleşmelidir. Bu noktada vatandaşlar arasında da etnik veya ideolojik bir ayrışmadan Rousseau bahsetmemiştir. HDP siyaseti, genel olarak ‘dışlanmış, ezilmiş halklar’ temelinde gerçekleşirken diğer taraftan da bu değerlendirmenin bir ‘ötekini’ yarattığının farkında değildir. Ancak Rousseau’nun demokrasi anlayışının devrimci yanı HDP tarafından parti iç tüzüklerindeki yazım diline yansıtılmıştır. Kaldı ki Rousseau’nun halkın temsil fikrine de karşı çıktığı düşünülürse HDP’nin radikal demokrasi anlayışını sahiplenmesi büyük oranda ‘radikal’ ve ‘devrim’ söylemlerine olan yakınlıklarıyla ifade edilebilir. Rousseau’nun ideallerinin özellikle sosyalist ideolojinin eşitlik ve özgürlükle ilgili arayışlarını ciddi biçimde etkilediği düşünüldüğünde (Taşkın, 2016: 36) HDP’nin Kürt siyaseti ile başlayan gelenekte sosyalist bir dönüşümü temsil ettiği söylenebilir. HDP, 2015 seçimleri sonrasında ilk kez parti olarak TBMM’ye dâhil olan Kürt partisi apoletini taktığında bu başarı aynı zamanda partiyi sürekli bir tedirginlik içerisine de sevk etmiştir. Alınan oyların bir kısmının emanet olduğu parti sözcülerinin söylemlerine de yansımış ve bu emanetin korunacağı ifade edilmiştir.

2018 seçimleri ile birlikte partiler arasında ittifak yapılabilmesinin yolu açılmış ve fiilen geçilmiş olan Cumhurbaşkanlığı sisteminin ilk cumhurbaşkanının belirlemesinin seçimi yapılmıştır. AKP ile Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) arsında cumhur ittifakını oluşturulmuş, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İYİ Parti ve Saadet Partisi ile birlikte millet ittifakını oluşturmuştur. Bu seçimlerde HDP için ise temelde değerlendirilebilecek mesele %10 barajını geçip geçilemeyeceği noktası olmuştur. İttifakların açıkça beyan edildiği seçimlerde HDP, ittifak dışı görünse de Ak Parti’nin ve Recep Tayyip Erdoğan’ın

¹⁰ 2003- 2004 yıllarında DEHAP Diyarbakır İl Başkanlığı yapmıştır. Daha sonra DEHAP’ın dahil olduğu Sol ittifak tarafından, SHP listesinden, Diyarbakır Büyükşehir’e bağlı Yenışehir alt kademe belediye başkan adayı gösterilmiş ve seçilmiştir. 2014 yerel seçimlerinde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi eş başkanı olan Anlı 2016 yılında diğer eş başkan Gülten Kışanak ile birlikte gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır.

¹¹ HDP’nin seçim bildirgesi için Bkz. <http://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/HDP%20Se%C3%A7im%20Bildirgesi%20Tam%20Metin.pdf>.

iktidari özelliğinin yok edilmesi düşüncesi millet ittifakı ile ortak beklentisiydi. Kâğıt üzerinde olmayan HDP ve millet ittifakı işbirliği, zihinlerde ve cumhur ittifakı söylemlerinde hissedilmekteydi. Çoğulcu yapısının bir kez daha ön plana çıkarıldığı bu seçimlerde HDP, Doğu ve Güneydoğu illerindeki oylarının sayısını azaltmış olsa da Batı illerindeki oy sayısını arttırmıştır. Millet ittifakına oy vermiş seçmenlerin en büyük beklentisi kendi partileri ve ittifaklarının kazanımları dışında HDP'nin barajı geçmesiydi. Millet ittifakından HDP'ye kayan oyların temel beklentisi de HDP'nin meclis aritmetiğinde yer alması olmuştur. HDP'nin 24 Haziran seçimlerinde Batı illerindeki oylarında sağlamış olduğu artışın nedeni AK Parti ve Recep Tayyip Erdoğan karşıtlığının yanı sıra çoğulcu söylemlerinin de etkisi söz konusudur. 31 Mart Yerel Seçimlerinde ise oy oranlarının bir önceki yerel seçimlere oranla çok farklılaşmadığı görülmekte ancak büyük şehirlerdeki görev değişimi HDP ve ittifakların yaratmış olduğu etkiyi gözler önüne sermektedir. HDP yetkililerin farklı yerlerde seçim sonrası söylemlerine yansıyan ittifakı dışarıdan desteklemiş oldukları ifadeleri HDP'yi bir daha ön plan çıkarmaktadır.

HDP'nin dışarıdan da olsa millet ittifakını desteklemesi HDP'yi menfaatlerin birleştirilmesinde, ortak bir hedefe kitleleri kanallandırmak noktasında toparlayıcı ve birleştirici bir yerde olmaktan ziyade, yürüttüğü siyasetle genel olarak ayrıştırıcı bir tutumu tercih etmekten alıkoymamıştır. Ya da bazen bu bir tutumdan ziyade bir zihniyet olarak algılanmaktadır. HDP kendi amaçlarını ve parti tanımını dışlanmış halkların kardeşliğinden ve haksızlığa uğramış toplumsal kitlelerden yola çıkarak ifade etmiştir. Bunların savunucusu olarak kendini konumlandırırken büyük bir kısmı muhafazakâr ve müteaddiyin olan Türk halkının değerleri noktasında hiçbir söz söylememektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı noktasında birleştirici bir yerde durmaktansa "Türkiye Halkları" söylemiyle sınırlı ayrıştırıcı bir dili tercih etmektedir. "Türkiye Halkları" ile yaratılan algı belirli sınırlara sahip parçalı bir yapının varlığıdır. "Türkiye" bu söylemde değerden bağımsız sadece coğrafi bir konumdur. "Türkiye Halkları" ifadesinde HDP'nin hangi halkları temsil ettiği de açık değildir. Bu Kürt halkıysa partinin Kürt halkının pek çok ekonomik, sosyal ve siyasi değerlerini temsil noktasında nerede yer aldığı net değildir.

Halk ile iktidar ve devlet kurumları arasında bir köprü olmak gibi bir vazifesi olan siyasi partiler içerisinde HDP'nin nasıl bir köprü vazifesi gördüğü de muammasıdır. İktidar veya devletin farklı kesimleri ile içerisine girdiği ilişkilerde hiçbir zaman pozitif bir ortamdan veya mutabakattan söz etmek mümkün olmamıştır. Kendilerine oy vermiş seçmenlerin sorunlarını çözüm noktasında bir zorunluluk addeden bu tür ilişkileri kurmak bir yana devletin HDP'nin yerel temsilcilerine yaptığı yardım ve desteklerin nereye harcandığı da çoğu zaman soruşturmalara konu olmuştur. Soruşturmalar neticesinde pek çok HDP belediyesine kayyum atanmıştır ve temel suç unsuru olarak terör örgütü ile iltisaklı ilişkiler gösterilmiştir. Türk askerinin Doğu ve Güneydoğu'yu terörden temizlemek maksatlı operasyonlarında yerel HDP temsilcilerinin faaliyetlerinin nerede durduğu, geleneksel kesim tarafından "HDP safını seçmelidir" diye söylemlenirse de aslında nettir. Hendek olayları sonrasında bölgeye giden parti temsilcilerinin yerel halktan aldıkları olumsuz geri dönütler HDP'nin seçmen ile devlet arasında bir köprü vazifesi göremediğini kanıtlamaktadır.

HDP'nin seçmen Kürt etnisitesine haiz kitlesinin büyük bir kısmının Doğu ve Güneydoğu'da yaşıyor olması, HDP'nin yerelde oluşturamadığı siyasal sosyalleşme ve mobilizasyon nedeniyle bölge halkının siyaset yapma, siyaseti tanıma, siyasal sosyalleşme gibi donanımlardan mahrum bırakmıştır. Bu durum HDP özelinde olduğu gibi daha önceki bölge eksenli partilerin de eksikliklerinden biridir. Politize olmak sadece HDP'nin eylemlerine ve gösterilene katılmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ve sonrasında genellikle polis veya askerle çıkan çatışmalara tanıklık edilmektedir. Doğu ve Güneydoğu bölgeleri dışında kalan Türkiye coğrafyasında her parti kendi yerel teşkilatlarını rahatça kurup seçmenin siyasal olarak sosyalleşmesine katkı sunarken bu bölgelerde özellikle seçim dönemlerinde hat safhaya ulaşan olaylar ve farklı partilere mensup kişilerin gördükleri kötü muamele, mobilizasyon özgürlüğünden seçmenleri mahrum bırakmaktadır. Bu olaylar sonrasında benzer tepkiler ülkenin farklı yerlerindeki HDP teşkilatlarının binalarına ve siyasetçilerine karşı milliyetçi duygularla gerçekleştirilmektedir.

HDP'nin, parti ideolojisini, üniter yapı içerisinde net ifade etmiş olmaması, Kürt olgusu üzerinden yaşanan olayların bir terör sorunu, bir Kürt sorunu, bir demokrasi sorunu veya az gelişmişlik sorunu olduğu yönündeki öngörülerin netleştirilmesi noktasında partiyi işlevsiz kılmaktadır. Şayet sorun demokrasi üzerinden temellendirilse HDP eski eş başkanlarından Figen Yüksekdağ'ın söylemlerine yansıyan "Biz sırtımızı YPG'ye, YPJ'ye PYD'ye yaslıyoruz" ifadelerinden bu örgütlerin yaptıkları

eylemleri demokrasinin neresine koymak gerekir düşüncesi hâsıl olmaktadır. Eski eş başkanın söylemlerini ve benzer söylemleri HDP siyasetçileri içerisinde çoğaltmak mümkündür. Önemli olan bu terör örgütlerinin demokratik haklar ve HDP söylemiyle “Türkiye Halkları” için nasıl bir demokrasi tasarrufunda bulunabileceğidir. Kaldı ki bu örgütler üzerinden demokratik bir beklenti tamamen hayal ürünüdür. Türkiye Cumhuriyeti içerisinde siyaset yapan legal bir partinin bu örgütlerle olan ilişkileri partinin demokrasi taleplerini dayanaksız kılmaktadır. Bir demokrasi açığının olduğu muhakkaktır. Ancak bunu etnik, kültürel, siyasi veya sosyal argümanlara indirgemek bu olguyu çözümsüzlük noktasına taşımanın bizzat kendisi olacaktır. Demokrasi zaten kendisi sorunlu bir kavram olarak yönetim tarzları içerisinde kötünün vazgeçilmesi iken, çeşitlenen demokrasi modellerinin temel gayesi doğrudan demokrasinin özelliklerinin nasıl yakalanabileceği iken Kürt olgusu üzerinden sadece demokrasi temelli bir açılım yapmak eksik bir öngörü olacaktır. Ya da sadece PKK ideolojisine hizmet eden bir anlayışla bir siyasi partinin ideolojisini eşleştirmek Kürt halkına yapılabilecek en büyük haksızlık olacaktır. Bu noktada Kürt olgusundan hareketle Sönmez (2017: 10) sorunu net bir şekilde “Devletleştirme” sorunu olarak tanımlıyor. İdeolojik temel ancak bu soruna hizmet etmek için kullanılan bir araç olarak ifade edilebilir. HDP’nin alevlendirdiği özyönetim ve özerklik istekleri ile başlayacak bir süreç, sonunda, “Devletleştirme” idealini gerçekleştirmek için verilecek bir mücadeleye dönüşebilecektir. Özerlik meselesi son dönem Türk siyaseti içerisinde HDP tarafından çokça kullanılan bir argüman olarak belirmiştir. Arıkboğa (2015: 13) yerel yönetimlerin özerkliği meselesi ile Kürt Siyasi Hareketinin özerklik talebi arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır:

“Yerel yönetimlerin özerkliği self-government (kendi kendini yönetebilme) ilkesinde hayat bulur; bu özerklik idari ve mali nitelikte bir özerkliktir. Kürt Siyasi Hareketinin talebine kaynaklık eden özerklik ise self-determinasyon (kendi geleceğini belirleyebilme) ilkesinden beslenir. Bu ikinci özerklik siyasi bir özerkliktir. Her iki özerklik türü arasında çok temel farklar söz konusudur.”

Bu temel farklar genel olarak “Devletleştirme” sürecine giden bir hareket olarak görülürken kendi geleceğini tayin etme hakkı ancak bir egemenlik anlayışında somutlaşabilir. Egemenlik, özerklik ile birlikte iç egemenlik ile başlayacağı gibi zamanla merkezi yönetimden ayrılarak dış egemenlik isteğine dönüşecektir ki bu da bir devletin ayrışabileceğinin belirtisi olacaktır.

Özerklik noktasında, tamamı Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki yerel yönetimleri kapsayan bir taleple başlayan süreçte Kürt nüfusun özerkliği desteklediği görünümü HDP tarafından sergilenmektedir. Yerelde yaşayan nüfusun ise ‘nasıl bir özerklik’ sorusunun içeriğine sahip olduğunu söylemek güçtür. Kendi kendini sadece idari ve mali nitelikte bir yönetme olarak ifade edilebilecek olan self –government şeklindeki bir yönetim tarzı, bölge siyaseti düşünüldüğünde neredeyse bütün yerel belediyelerin (ki pek çok büyükşehir belediyesinin yönetimi de HDP tarafından gerçekleştirilmektedir) yönetiminde HDP’nin olması, kendi kararlarını verebilen siyasi, legal yönetimlere sahip olduklarını göstermektedir. Özerklik istekleri şayet self- determinasyon şeklinde daha çok geleceğe dair her türlü öngörünün, siyasi mekanizmalara da sahip olacak bir beklenti ile destekleniyor olması ise ancak federal hükümetler şeklindeki bir örgütlenme içerisinde gerçekleşebilecektir. Federatif bir tarzda örgütlenmemiş Türk yönetim yapısında böyle bir özerklik beklentisi ise anlamsız olacaktır. HDP eski eş başkanı Selahattin Demirtaş partisinin bir MYK toplantısı öncesi yaptığı konuşmasında¹² şunları söylemiştir:

“Demokratik özerklik elbette Türkiye’de tartışılması gereken demokratik bir sistemdir. Bir yönetim modelidir. Nasıl birileri başkanlık sistemini tartıştırmak istiyorsa partimizin de önerdiği model Türkiye’nin her yeri için güçlendirilmiş, yerinden yönetim modelleridir. Bunun dışındaki hiçbir yol ve yönteme partimizin sıcak bakması mümkün değil. Biz, elbette ki halk inisiyatiflerini, halkın kendini yönetme hakkını sonuna kadar savunuyoruz ama dediğim gibi herkes tuzaklara karşı dikkatli olmalıdır.”

Belediyelerin yerel yönetimlerde büyük oranda söz sahibi olduğu düşünüldüğünde HDP’nin özerklik talebi denetim mekanizmaları üzerinde de bir hâkimiyete sahip olmak isteği ile self-determinasyon şeklindeki bir özerk yapı isteğidir. Bu öngörü HDP parti tüzüğünün “Örgütlenme İlkeleri ve İç İşleyiş” bölümünde, 3. maddenin ‘b’ kısmında parti “Halkların kendi gelecekleri ile ilgili her konuda demokratik

¹² <https://aa.com.tr/tr/turkiye/hdp-ve-dbpililerin-pkk-yandasi-soylem-ve-eylemleri/139594>.

temelli hak taleplerini ve kararlarını esas alır” ifadesi ile somutlaştırılmıştır. Özerklik talepleri, geleceği planlayabilecek bir söz sahipliği ile aynı çizgide durmaktadır.

4. SONUÇ

Homojen bir toplumsal yapıyı kurmanın zor olduğu Türkiye coğrafyasında, ortak değerler etrafında, aynı rüzgârı arkaya almak ve farklı yönleri küçük savrulmaları yok sayarak çatışmanın kamusal alan içerisinde ve müzakereci boyutuyla var olmasını sağlamak bütün yönlendirici temsiliyetin görevi olmak zorundadır. Çatışma ve ayrışma müzakere düzeyine indirgenmelidir. Aksi takdirde Kürt olgusu üzerinde geleneksel söylemle “Terör Sorunu” çözümlendiğinde HDP’nin siyasetini nasıl temellendireceği bir muammadır. Ulusal düzeyde bir siyaset üzerine söz söylemeyen, siyaset yapmayan veya en azından katkı sunmayan siyasi örgütlenmelerin yerelden öteye gitmesi zor görünmektedir. Bunun bilinci HDP üzerinden okunsa da arkaik ilişkilerden kopuşun gerçekleştirilememesi parti için en büyük dezavantaj olarak görülmektedir.

HDP ve HDP çizgisinde siyaset yapan siyasi partiler ve siyasetçiler ülke siyasetini rahatlatacak ve sorunlardan uzaklaştıracak bir noktada konumlanmak gerçeğini pratiğe dönüştürdükleri noktada var olacaklardır. Teorinin de pratiğin de legal zeminlerde olması bizatihi siyasetin mecburi bir niteliğidir. Aksi takdirde çoğu zaman sağ kesim siyasetçilerin söylemlerine de yansıyan “HDP tarafını seçmelidir” ifadeleri bu partinin yüzleşeceği ikilemler olacaktır. HDP ve selefi partilerin ülke gündemine yansıyan yüzü çoğu zaman PKK ve terörle ilişkili örgütlü yapılarla birlikte olmuştur. HDP siyaseti ve siyasetçileri PKK’yı bir terör örgütü olarak görmekten imtina etmişlerdir. PKK daha çok ideolojik bir Kürtçülük hareketinin silahlı destek ayağı olarak görülmüştür. Önce siyasi ayağıyla uzlaşıp sonra PKK’ya silah bırakılması daha önce tutmadığı gibi bundan sonra girilecek benzer çözümlerde de başarıya ulaşması zor görünmektedir. Dünya ölçeğinde de siyaseti silahla harmanlayarak sunmaya çalışan benzeri pek çok örgüt silahlı varlık gayelerinden eninde sonunda vazgeçmek zorunda kalmıştır. Ancak bu örgütün faaliyet alanı ve bölgesi her türlü dış bağlantıya açık olduğu için varlığı uzun yıllardır devam etmektedir.

HDP parti tüzüğünün kaleme alınış biçimine bakıldığında Marksist-Leninist söylemlerin çokça yer alması parti siyasetinin eylem teorisinden vazgeçmeyeceğini kanıtlamaktadır. Marksist ideolojide mücadele çoğunlukla eyleme dayalıdır. Değişimin en büyük gücü eylemle birlikte gelmesidir. Ancak uzlaşıya bir ihtimal sunulacaksa bu önce terörü ve şiddeti barındırmayan siyasi müzakereler ile sosyal, ekonomik ve toplumsal çözüm masaları oluşturmak şeklinde olacaktır. Ve merkezde samimiyet mutlaka olmak zorundadır.

HDP zamanla yok olmaya yüz tutmuş ve parçalı bir halde, bölük pörçük siyaset yapmaya çalışan Türk solunun, Halkların Demokratik Kongresi adı altında başlayan serüvenine yeni bir isimle devam ettiği bir partidir. Doğu ve Güneydoğu’nun Kürt etnisitesi, siyaset zemininde yer bulamayacak olan parçalı solun¹³ oy potansiyeli olarak görülmüş ve oluşumun direksiyonunda olanlar için oy devşirilecek önemli bir unsur olarak ele alınmıştır. HDP her ne kadar öncesindeki Kürt siyasetinin temsilcisi olarak beliren partiler gibi Kürt ve Kürtçülük üzerine inşa edilmiş algısı doğursa da söylemleri ve eylemleri çoğunlukla sosyalist, Marksist ve Leninist düzlemde olmuştur. Bu noktada HDP ideolojisinin sol düşünceye sahip olduğu söylemi ağırlık kazanırken parti ile Kürt etnisitesine sahip seçmenin arasında değerler üzerinden bir ikilem yaşanabilmektedir. Aynı ikilem “HDP Kürtlerin temsilcisi değildir, olamaz” söylemlerinin de muhatabı konumundadır. Dini hassasiyetlere sahip seçilmişlerin HDP içerisinde inactive bir konumda olması bu söylemleri desteklemektedir. Söz sahibi olacak kadar bir seçmen kitlesine sahip olmamış Türk solu HDP’yle birlikte eklektik bir oluşumu ortaya koymuştur. Sadece sol jargonla siyaset yapmak ve sol düşünceden oy almak hiçbir zaman Türkiye için yeterli olmamıştır. 1980 öncesinde Kürt kimliği ideolojik olarak Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Türkiye Emekçi Partisi (TEP) gibi partiler içerisinde siyaseten desteklenirken şimdi sol en yoğun haliyle HDP bütünlüğü içerisinde temsil edilmektedir.

¹³ Parçalı sol, solun Türk siyasetinde başat bir konuma gelememesinin bir ifadesi olarak kullanılmıştır. Başat veya merkezi bir konuma gelmesi ancak çoğulcu bir tutum içerisinde Kürt etnisitesi ile mümkün olmuşken bu durum I. N. Grigoriadis’in (2016) de ifade ettiği gibi “From the fringes to the center of Turkish politics” bir noktaya evrilmiş durumdadır. IOANNIS, N. G. (2016). The Peoples’ Democratic Party (HDP) and the 2015 elections. Turkish Studies. XVII:1, 39-46.

KAYNAKÇA

- AKKAYA, A. H. (2013). Kürt Hareketinin Örgütlenme Süreci Olarak 1970'ler. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 127, 88-121.
- ARIKBOĞA, E. (2012). *Özerklik, Yerel Yönetimler ve Türkiye*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- BİCAN, M. (2012). *28 Şubat'ta Devrilmek*. İstanbul: Truva Yayınları.
- CEBEL, Ö. (2018). The moderation of Turkey's Kurdish left: the Peoples' Democratic Party (HDP). *Turkish Studies*, XIX:5, 723-747.
- COŞKUN, V. ve ERDOĞAN, M. (2008). *Türkiye'nin Kürt Meselesi*. <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/50/02-mustafa-erdogan-turkiyenin-kurt-meselesi.pdf>. (21.03. 2018).
- COŞKUN, V. (2014). *7 Haziran Seçimine Doğru Halkların Demokrasi Partisi*. Ankara: SETA.
- ÇAKIR, R. (2004). *Türkiye'nin Kürt Sorunu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- ETE, H. ve ÖZHAN, T. (2008). *Kürt Sorununa Çözüm ve Öneriler*. Ankara: SETA.
- KAPANİ, M. (2015). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: BB101 Yayınları.
- KAYA, F. (2003). *Mezopotamya Sürgünü: Abdülmelik Fırat'ın Yaşam Öyküsü*. İstanbul: Anka Yayınları
- KIŞLALI, A. T. (2016). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Yayınları.
- MİROĞLU, O. (2012). *Silahları Gömmek*. İstanbul: Everest Yayınları.
- MİROĞLU, O. (2018). *Yeni Yüzyıl, Kürtler ve Bağımsızlık*. İstanbul: Doğan Kitap.
- ÖZNUR, H. (2012). *1993 Örtülü Darbe*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- SCHMİDT, G. M. (2001). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. (Çev. M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları.
- SÖNMEZ, İ. (2017). *Kürt Sorunu mu? Devletleşme Sorunu mu?* İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.
- TAN, A. (2012). *Cumhuriyetin Demokrasi ile imtihanı: "Sorunun Adını Doğru Koyalım"*. (Ed. A. Yıldız), İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- TAŞKIN, Y. (2016). *"Siyaset Nedir?"*, *Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- TEKDEMİR, Ö. (2016). Radikal Plüralist Demokratik Parti Olarak HDP'nin "Başka Türkiye" Önerisi: Hasım Politikası, Agonizm ve Popülizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, LXXI(4),1211-1240.
- TUNCEL, G. (2015). *"Siyasal Partiler"*, *Osmanlıdan Cumhuriyete Türkiye'de Siyasal Hayat*, (Ed. A. Karadağ). Malatya: Bilsam Yayınları.